Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
3.2.2022

Erityisasiantuntija Suvi Pato-Oja

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

HE 35/2021 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle Schengenin tietojärjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentäväksi lainsäädännöksi

Hallintovaliokunta on pyytänyt sisäministeriötä päivittämään ja täydentämään valiokunnalle aiemmin toimitettua kansainvälistä vertailua biometristen tietojen käytöstä SIS-järjestelmää käyttävissä EU-jäsenvaltioissa. Tietoja on pyydetty erityisesti muiden Pohjoismaiden sekä muiden Suomen kannalta vertailukelpoisten maiden, mm. Hollanti, osalta.

SIS-asetusten mukaan komissio antaa viimeistään 28.12.2021 päätöksen, jossa vahvistetaan uusien asetusten mukaisen SIS-järjestelmän toiminnan aloituspäivämäärä. Komissio tekee päätöksen aloituspäivämäärästä tarkistettuaan, että seuraavat edellytykset täyttyvät: (1) asetusten soveltamisen edellyttämät täytäntöönpanosäädökset on annettu; (2) kansalliset viranomaiset ovat toteuttaneet tarvittavat tekniset ja oikeudelliset järjestelyt, jotta SIS-tietojen käsittely ja lisätietojen vaihto ovat mahdollisia ja (3) eu-LISA on saattanut onnistuneesti päätökseen kaikki testaustoimensa. Järjestelmän käyttöönotto on kuitenkin viivästynyt suunnitellusta aikataulusta. Tämänhetkisen arvion mukaan järjestelmä otetaan käyttöön 14.6.2022. Jäsenvaltioiden on ilmoitettava komissiolle 6.5.2022 mennessä, että käyttöönoton edellyttämät tekniset ja oikeudelliset järjestelyt on toteutettu. SIS-asetusten kansallinen toimeenpano on siten useissa järjestelmää käyttävissä valtioissa vielä kesken.

Sisäministeriö on lähettänyt kansainvälisen vertailun täydentämiseksi Ruotsille, Norjalle, Tanskalle, Hollannille sekä Virolle uuden biometristen tietojen käyttöä koskevan kyselyn, jossa pyydettiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Salliiko jäsenvaltion kansallinen lainsäädäntö maahanmuuttohallintoon liittyvien biometristen tietojen, passi- ja henkilökorttitietokantoihin sisältyvien biometristen tietojen tai muiden hallinnollisiin tietokantoihin tallennettujen biometristen tietojen käyttämisen SIS-palauttamisasetuksen (EU) 2018/1860 ja SIS-rajatarkastusasetuksen (EU) 2018/1861 mukaisissa kuulutuksissa;

- Salliiko jäsenvaltion kansallinen lainsäädäntö yllä mainittujen biometristen tietojen käyttämisen SIS-kuulutuksissa, jotka koskevat kadonneita tai haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä (SIS-poliisiyhteistyöasetuksen (EU) 2018/1862 32 artiklan mukaiset kuulutukset);

- Mikäli nykyinen kansallinen lainsäädäntö ei salli yllä mainittujen biometristen tietojen käyttämistä SIS-kuulutuksissa, aikooko jäsenvaltio muuttaa kansallista lainsäädäntöään tältä osin.

Kyselyyn saatiin pyydetyssä määräajassa vastaus Ruotsista ja Norjasta.

Ruotsin SIS II -järjestelmää koskevaa kansallista lainsäädäntöä on muutettu vuonna 2020 SIS II -järjestelmän EU-säädöspohjaan tehtyjen muutosten johdosta (prop. 2020/21:6). Muutoksilla on muun muassa mahdollistettu SIS II -järjestelmään valokuvien tai sormenjälkien avulla henkilön tunnistamiseksi tehtävät haut. Ruotsin hallitus antoi lisäksi syyskuussa 2021 esityksen uusien SIS-asetusten johdosta tarvittaviksi lainsäädäntömuutoksiksi (prop. 2020/21:222). Hallituksen esittämät lakimuutokset on hyväksytty valtiopäivillä. Toimivaltaisten viranomaisten on SIS-asetuksia sovelta-essaan arvioitava tapauskohtaisesti, onko kansallisiin tietokantoihin tallennettujen biometristen tietojen käyttäminen SIS-kuulutuksissa ja SIS-järjestelmään tehdyissä hauissa mahdollista.

Norjan hallitus on ehdottanut kansalliseen lainsäädäntöön muutoksia, jotka antaisivat selkeän oikeudellisen perustan maahanmuuttohallinnon tietokantoihin tallennettujen biometristen tietojen käyttämiselle SIS-kuulutuksissa (Prop. 226 L (2020–2021)). Muutoksia ehdotetaan muun muassa ulkomaalaislakiin (*utlendingsloven*). Esityksen mukaan maahanmuuttohallinnon tietokantojen biometrisia tietoja voitaisiin käyttää sekä SIS-palauttamisasetuksen ja SIS-rajatarkastusasetuksen mukaisissa kuulutuksissa että myös SIS-poliisiyhteistyöasetuksen mukaisissa kuulutuksissa. Esityksen käsittely on sisäministeriön tietojen mukaan vielä kesken.

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että biometristen tietojen käsittelyedellytyksiin on monissa EU-jäsenvaltioissa tunnistettu liittyvän avoimia kysymyksiä ja tietojen käyttömahdollisuudet vaihtelevat eri valtioissa. Nykyinen EU-puheenjohtajamaa Ranska on joulukuussa 2021 lähestynyt jäsenvaltioita kyselyllä, joka liittyy rajanylitystietojärjestelmää (EES) koskevaan asetukseen (EU) 2017/2226, SIS-asetuksiin sekä yhteentoimivuusasetuksiin (EU) 2019/817 ja (EU) 2019/818. Ranska nostaa kyselyssään esiin, että vaikka EU-asetukset ovat suoraan sovellettavaa oikeutta, joidenkin säännösten soveltaminen on jäsenvaltioille valinnaista ja edellyttää täydentävän kansallisen sääntelyn antamista. Lisäksi EU-asetusten säännökset saattavat jättävät tilaa tulkinnalle, jolloin niiden soveltaminen edellyttää selventävää kansallista lainsäädäntöä.

Kyselyn yhtenä tavoitteena on selvittää jäsenvaltioiden mahdollisuuksia hyödyntää kansallisten tietokantojen tietoja SIS-kuulutuksissa. Kyselyssä nostetaan esiin, että SIS-kuulutusten tallenta-minen edellyttää tiettyjä vähimmäistietoja. Muut SIS-asetuksissa tarkoitetut tiedot on tallennettava kuulutuksiin, jos ne ovat ”*saatavilla*”. Asetuksissa ei kuitenkaan määritellä, mitä tietojen saata-vuudella tarkoitetaan. Jäsenvaltioiden vastaukset eivät ole tätä lausuntoa valmisteltaessa olleet sisäministeriön käytettävissä.